

Pedagogisch-didactisch handelen van de catecheet: een onderzoek in de CGK.

De laatste jaren komen er vanuit de reformatorische kerken steeds meer signalen van ontevredenheid over de catechese onder jongeren. Klachten betreffen bijvoorbeeld de orde, zwakke didactische werkvormen, een geringe bereidheid om te leren, lage betrokkenheid van ouders, etc. Catecheten zijn het er over eens dat er een doordenking plaats moet vinden van zowel de vorm als de inhoud van catechese. De inhoud van catechese is theologisch terrein. Het ontwerpen van catechetisch onderwijs is echter onderwijskundig terrein.

De geschetste klachten vinden overigens in diverse kerkverbanden herkenning die leidt tot actie. Zo is binnen de CGK de jongerenorganisatie Landelijk Contact Jeugdwerk (LCJ) bezig met een verkenning op het gebied van catechese. Het doel van deze verkenning is te komen tot onder andere een professionaliseringstraject voor catecheten. In dat kader heeft het LCJ opdracht gegeven tot een nader onderzoek naar het handelen van catecheten.

Aansluiting bij hedendaags onderwijs

Ouders worstelen geregeld met moeilijkheden die ze ervaren om hun kinderen als christenen voor te bereiden op de hoog pluriforme samenleving van nu. In relatie met catechese benoemen ouders steeds meer het belang van de didactiek, die steeds meer op hedendaagse didactiek gebaseerd is. Ouders willen dat religieus onderwijs aansluit bij hedendaagse (seculiere) onderwijsstrategieën. In een onderzoek is bijvoorbeeld te lezen dat "Religious leaders and youth workers go on to look for ways to educate these young believers and to influence their religious identity development in line with their own exclusivist beliefs". Het voldoende doordacht aanbieden van religieus onderwijs wordt gezien als de uitdaging van de 21e eeuw voor de kerken.

Het pedagogisch-didactisch handelen van de catecheet

Catechese wordt vaak in één adem genoemd met geloofsontwikkeling en identiteitsontwikkeling. En dat is juist. Maar is, door deze kanten te benadrukken, de *manier* van catechiseren niet wat op de achtergrond geraakt? De noodkreten doen vermoeden dat, hoewel veel catecheten en jongeren zeker het belang van catechese inzien, de catecheten moeite hebben om de leerstof goed over te brengen. Daarin hebben catecheten met een onderwijsachtergrond aantoonbaar een voordeel.

Het handelen van een leerkracht op school heeft voor zo'n 20% invloed op verschillen in prestatie van leerlingen. Of dit percentage voor catechese ook geldt is onbekend, omdat slechts 46% van de catecheten onderwijsprofessionals zijn. Ook voor catecheten geldt dat hun pedagogisch-didactisch handelen mede bepalend is voor het leren op catechisatie. Onder pedagogisch-didactisch handelen wordt verstaan wat de leerkracht doet om de leerstof zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de leerling met inachtneming van de onderlinge verschillen. De afgelopen jaren is onder andere door de invoering van mentorcatechese geprobeerd meer rekening te houden met verschillen. Leren is daarmee een zaak van de hele gemeente, omdat door inschakeling van kerkleden als mentoren de betrokkenheid vanuit de gemeente gestalte krijgt.

Maar wat is nu essentieel voor het pedagogisch-didactisch handelen? Onderzoek laat zien dat de volgende interventies voor het onderwijs op school fundamenteel zijn: voldoende gelegenheid tot leren, leer- en instructietijd, het organiseren van de klas (klassenmanagement), de sfeer in de klas (leerklimaat), duidelijke instructie, onderwijs dat aansluit bij verschillen tussen kinderen (adaptief onderwijs), strategieën om te leren, volgen van de leerprestaties en maatregelen voor leerlingen die achterop dreigen te komen. Voor catechese is het organiseren van de klas, de sfeer in de klas, duidelijke instructie, onderwijs dat aansluit bij verschillen tussen kinderen en strategieën om te leren relevant omdat die betrekking hebben op het pedagogisch-didactisch handelen van de catecheet tijdens de catechisatie zelf. Als catechese 1 uurtje per week is, is het bieden van voldoende leergelegenheid niet relevant. Vanwege de vastgestelde tijdstippen is leer- en instructietijd niet van toepassing. Het volgen van leerprestaties en maatregelen voor achterop rakende jongeren zijn ook

niet van toepassing omdat iemand vaak automatisch naar een volgende groep gaat bij het bereiken van een bepaalde leeftijdsgrens.

Het gaat in catechese om kennisoverdracht, identiteitsontwikkeling en geloofsontwikkeling. Deze zakelijke benadering door middel van interventies heeft betrekking op kennisoverdracht. Met betrekking tot geloofsontwikkeling belijden we dat de kern van catechese is dat de catechisant God (beter) leert kennen, waarbij het geloof een gave van God is. Geloof is niet te leren, maar te krijgen (Efeze 2:8). De kant van identiteitsontwikkeling heeft te maken met voorbeeldfuncties en relatievorming. Daarin is de harde kennisoverdracht van mindere betekenis.

Onderzoek LCJ

Om te komen tot het ontwerpen van een professionalisering voor catecheten die aansluit bij hun behoeften is het belangrijk het pedagogisch-didactisch handelen van catecheten te analyseren. Dat biedt een basis van waaruit catechese verbeterd kan worden om te komen tot de wens van veel ouders, catecheten en catechisanten. Om het pedagogisch-didactisch handelen van catecheten te onderzoeken, bieden de eerder genoemde interventies een bruikbare basis. Dit is onontgonnen gebied, omdat er nog nauwelijks wetenschappelijk onderzoek is gedaan naar catechese binnen de reformatorische kerken op onderwijskundig gebied.

Onderzoek zal worden gedaan op basis van de volgende onderzoeksvraag: *In hoeverre en op welke wijze hebben catecheten binnen de bij het LCJ aangesloten kerken behoefte aan ondersteuning om het pedagogisch-didactisch handelen van de catecheten aan te laten sluiten bij de doelgroep?*

Daarvoor wordt een online enquête uitgezet onder minimaal 500 catechisanten. Op grond van de resultaten van deze enquête worden vervolgens telefonische interviews afgenomen onder een aantal catecheten. De uitkomsten dienen als basis voor het te ontwerpen professionaliseringstraject dat toegespitst is op de behoeften van zowel catecheet als catechisant. Mogelijk bieden de resultaten ook input voor andere kerkverbanden dan de CGK. Zo is binnen de GKV/NGK ook onderzoek gaande naar catechese via het Praktijkcentrum voor onderzoek en dienstverlening in de kerken. Het delen van de resultaten kan zeker bijdragen tot een beter verstaan van de gesignaleerde problematiek.

Hypothese

Bekend is dat dat professionele leerkrachten in de scholen vaak moeite hebben om de leerlingen optimaal te betrekken bij de les of om aan te sluiten bij verschillen. Omdat catecheten zelden een onderwijsachtergrond hebben is de verwachting dat het pedagogisch-didactisch handelen van catecheten van een matig niveau is. En jongeren benoemen dat inderdaad ook zo, maar dat verdient wel enige nuancering. De catechisant is negatief gekleurd omdat ze niet zitten te wachten op een avond catechese na een hele schooldag. Daarbij is voor veel jongeren religieus onderwijs (helaas) niet hun eerste behoefte. Toch schetsen de noodkreten van de laatste tijd een beeld waaruit een zekere onmacht van catecheten naar voren komt. De verwachting is dan ook dat er bij zowel catechisanten als catecheten behoefte bestaat tot verbetering van het pedagogisch-didactisch handelen van catecheten. Daarbij is uit een ander onderzoek wel gebleken dat met name de catecheten die geen onderwijservaring hebben meer behoefte voelen tot professionalisering dan diegenen die wel onderwijservaring hebben.

Mijn wens is dat onder andere door de catechese onze jongeren gewonnen worden voor Christus. Het zou geen goed getuigenis zijn als er gezegd zou moeten worden: 'Mijn volk is uitgeroeid, omdat het zonder kennis is.' (Hosea 4:6a). Laat de scholing dan adequaat, functioneel en effectief zijn. Kerken zouden voorop moeten lopen in het betrekken en onderwijzen van jongeren, want wie de jeugd heeft, heeft de Toekomst.